

УДК159.922.1

Вплив статево-рольових структурних особливостей особистості на образ ідеального партнера у жінок

Фаворова К. М.

В дослідженні прийняли участь 207 молодих жінок, у віці 18-20 років. Жінками з континуально – альтернативною моделлю, у яких зв'язок параметрів маскулінності та фемінінності негативний, позитивно оцінюються чоловіки, які відповідають якостям гарного сім'янина, негативно оцінюються ті, хто має риси, не відповідні сімейному життю. У жінок з континуально – ад'юнктивною моделлю, у яких спостерігається нерасщеплена єдність мужності і жіночності у структурі, переважає негативна оцінка більшості виділених груп чоловіків, позитивно оцінюються чоловіки, які повністю відповідають традиційним уявленням щодо мужності. У жінок з андрогінною моделлю, у яких в співвідношенні показників маскулінності і фемінінності спостерігається незалежність переважає позитивна оцінка більшості груп чоловіків, які відповідають різним аспектам чоловічої ролі.

Ключові слова: жінки, партнерські стосунки, статево-рольові структурні моделі, образ ідеального партнера.

В исследовании приняли участие 207 молодых женщин, в возрасте 18-20 лет. Женщинами с континуально-альтернативной моделью, у которых параметры маскулинности и феминности связаны негативно, положительно оцениваются мужчины, которые отвечают качествам хорошего семьянина, негативно оцениваются те, кто имеет черты, не отвечающие ценностям семейной жизни. У женщин с континуально-адьюнктивной моделью, у которых наблюдается нерасщепленность маскулинности и феминности, преобладает негативная оценка большинства групп мужчин, положительно оцениваются мужчины, которые полностью отвечают традиционным представлениям относительно мужественности. У женщин с андрогинной моделью, у которых показатели маскулинности и феминности независимы, преобладает позитивная оценка большинства групп мужчин, отвечающим разным аспектам мужской роли.

Ключевые слова: женщины, партнерские отношения, полоролевые структурные особенности, идеальный образ партнера.

In a study participated 207 young women aged 18-20 years. Women with continual – alternative model in which the relationship of masculinity and femininity parameters negative, positive ratings of men who meet as a good family man, negatively evaluated those with features that do not match a family life. Women with continual – adjunct model, in which there is unity of masculinity and femininity in the structure prevailing negative assessment of most men's groups, positively rated men who fully meet traditional notions of masculinity. In women with androgynous model, in which of masculinity and femininity are independence prevails positive assessment of most groups of men, which correspond to different aspects of the male role.

Keywords: women, partners, sex-role structural model, image of the ideal partner.

Успішна реалізація в партнерських та шлюбних стосунках є одним із найважливіших чинників психологічного благополуччя жінки [1, 2 та інші]. Реалістичне сприйняття чоловіка-партнера та особистісно-зрілий шлюбний вибір багато в великому ступені визначає прогностичну успішність подружніх стосунків [3, 4]. В той же час, в сучасному суспільстві спостерігається криза інституту шлюбу, демографічні проблеми, зростає кількість самотніх людей, що свідчить, в тому числі і про викривлення образу інтимного партнера [4]. Зазначимо, що ці процеси супроводжуються змінами в гендерному функціонуванні жінки, життєвий шлях якої все більше пов'язаний із вибором між сімейними та кар'єрними цінностями [5]. Таким чином, з психологічної точки зору вирішення проблем міжособистісної сфери жінок не можливе без врахування особливостей статево-рольової ідентичності.

В Україні одним з найбільш активно розвиваючих напрямків психології статі є наукова школа статево-рольової психології, заснована О. С. Кочаряном [6]. В рамках досліджень показано зв'язок статево-рольових особливостей особистості із соматичним і психологічним здоров'ям індивіда, партнерськими стосунками, тілесною ідентичністю тощо. В роботах О. С. Кочаряна і співавторів показано, що для розуміння функціонування і структури статево-рольової ідентичності необхідно враховувати не тільки ступінь вираженості статево-рольових властивостей, а й особливості їх взаємозв'язку. Були описані три структурні моделі організації статево-рольового простору особистості: континуально-альтернативна модель, при якій спостерігається зворотній зв'язок між виразністю показників маскулінності і фемінінності, континуально – ад'юнктивна – позитивний зв'язок між маскулінністю й фемінінністю, і андрогінна – незалежність вираженості статево-рольових властивостей один від одного.

Аналіз особливостей образу ідеального партнера у жінок в залежності від структури організації статево-рольової сфери дозволить уточнити механізми, які ускладнюють або полегшують партнерські стосунки та запропонувати шляхи подолання «заторів» соціально-психологічної адаптації жінок.

Мета нашого дослідження: вивчити вплив структурних статево-рольових особливостей на образ ідеального партнера у жінок.

Методи дослідження: структурна статево-рольова шкала (О. С. Кочарян, Є. В. Фролова), метод вільного сортування об'єктів (Р. Гарднер).

В дослідженні прийняли участь 207 молодих жінок, у віці 18-20 років, студенток учбових закладів 3-го та 4-ого рівня акредитації, незаміжні та ніколи не перебували у шлюбі, не мають дітей, мають досвід близьких стосунків із чоловіками, не мають ознак вираженої психічної та соматичної патології. За результатами структурної статево-рольової шкали (О. С. Кочарян, Є. В. Фролова) вибірку було розділено на три групи: група 1 - 79 жінок із андрогінною статево-рольовою структурою, група 2 - 78 із континуально-альтернативною структурою та група 3 - 50 осіб – із континуально-ад'юнктивною. У зборі первинного матеріалу приймала участь Журова О.

В нашому пілотажному дослідженні дівчатам із різними статево-рольовими типами було запропоновано оцінити ідеального партнера за структурною статево-рольовою шкалою (Кочарян О. С., Фролова Є. В.). Виявилось, що в групах фемінінних та маскуліних дівчат спостерігається компліментарний закон вибору шлюбного партнера, описаний О. Вейнінгером [7]: фемінінні дівчата обирають маскуліних хлопців, а маскуліні дівчата віддають перевагу фемінінним юнакам. Андрогінні дівчата віддають перевагу андрогінним юнакам, що свідчить про вибір на основі спільності та схожості. У дівчат недиференційованого типу не було виявлено переваг у статево-рольових уподобаннях.

Для того, виявити особливості статево-рольових уподобань у виборі ідеального партнера у жінок із різною статево-рольовою структурою нами було визначено кількість виборів маскуліного, фемініного та андрогінного типу у жінок, недиференційований тип дослідженими не обирався. Після цього за допомогою коефіцієнту кутового перетворення Фішера виявлено значущість різниці між кількістю виборів. Показники коефіцієнту представлені в Додатку

Таблиця 1

Вибір статево-рольових якостей ідеального партнера жінками із різним типом статево-рольової ідентичності

Континуально-альтернативна статево-рольова структура у жінок	Андрогінна статево-рольова структура у жінок	Континуально-ад'юнктивна статево-рольова структура у жінок
Маскуліний шлюбний партнер	Андрогінний шлюбний партнер	Маскуліний шлюбний партнер
Фемініний шлюбний партнер		

Для жінок із альтернативною статево-рольовою структурою більшою мірою є характерним вибір із вираженими монополярними статево-рольовими якостями. Такі жінки обирають або маскуліних чоловіків, які володіють традиційно чоловічими якостями – рішучість, сміливість, міцність тощо, або фемінінних чоловіків із якостями: чутливих, вразливих, сентиментальних. Можна припустити, наявність категоричності у виборі партнера, або навіть певну ригідність, при якій чоловіки чітко поділяються на потенційних та тих, які не мають перспектив у подальших стосунках.

Для жінок із андрогінною статево-рольовою структурою притаманним є вибір андрогінних чоловіків у якості ідеального партнера, тобто такого який має як фемініні, так і маскуліні якості. Подібні результати свідчать про те, що такі жінки з одного боку мають більш гнучкі погляди на образ ідеального шлюбного партнера, а з іншого мають досить високі вимоги до стосунків та особистісних якостей партнера, в яких повинні бути поєднанні інструментальні чоловічі та експресивні жіночі якості.

Для жінок із континуально-ад'юнктивною статево-рольовою структурою важливою є наявність в партнерові традиційно чоловічих рис. Подібна особливість у виборі шлюбного партнера може бути розцінена як високий рівень вибагливості до потенційного чоловіка та відсутність толерантності до прояву тих, чи інших вад, які не вписуються в образ ідеального чоловіка. Аналізуючи отримані результати, ми можемо сказати, що при виборі шлюбного партнера дівчата будуть вибирати привабливих зовні чоловіків, впевнених, викликаючих довіру та відповідаючих стереотипним образам «ботан» та «мачо». А чоловіків яких можна назвати невдахами та невпевненими, дівчата будуть роздивлятися як тих, які не відповідають позитивному образу партнера.

Для того, щоб поглибити уявлення щодо особливостей образу ідеального партнера у жінок із різною статево-рольовою структурою досліджуваними було запропоновано виділити різні групи чоловіків за методом вільного сортування об'єктів (Р. Гарднер) та описати отримані групи. За описом кожної групи було дано назву, яка відображає особливості кожної групи. Наприклад групам, які були описані як «мужні, дещо брутальні, зовнішньо привабливі, непередбачувані» було надано назву «мачо». Також жінки оцінювали отримані групи в залежності від їх привабливості як позитивні, негативні та нейтральні (не позитивні, не негативні). Результати було проаналізовано окремо за кожною статево-рольовою структурною моделлю.

Рис. 1 Групи чоловіків у жінок із андрогінною статевою рольовою структурою.
Примітка: ■ - позитивна оцінка, ■ - негативна оцінка.

Як видно із рис. 1, жінки із андрогінною статевою рольовою структурою позитивно оцінюють групи чоловіків, які мають різноманітні вади, які стосуються стереотипних образів («ботан», «мачо»), характеристик поведінки («впевнений», «невпевнений», «невдаха»), зовнішності («красунчик») та тих характеристик, які проявляються в стосунках із жінками («викликаючий довіру»). Це свідчить про широке коло інтересів жінок і вміння розглядати в партнерові позитивні риси. Крім того на вибір партнера у жінок з андрогінною моделлю слабо впливають соціальні стереотипи, вони схильні позитивно оцінювати різні групи чоловіків, не поділяючи їх на дихотомічні класи. Варіативність виборів також може бути зрозуміла як прояв психологічної зрілості.

Рис.2 Групи чоловіків у жінок із континуально – альтернативною статевою рольовою структурою.
Примітка: ■ - позитивна оцінка, ■ - негативна оцінка, ■ - нейтральна оцінка.

Слід зазначити, що жінки із континуально – альтернативною статевою рольовою структурою позитивно оцінюються якості чоловіків, які зазвичай приписуються гарним шлюбним партнерам, батькам, а негативно – які не відповідають образу «голови сім'ї». У жінок цієї групи було виявлено найбільшу кількість виділених груп, але в порівнянні із жінками з андрогінною статевою рольовою структурою, у яких спостерігався розкид думок по групі, у дівчат з континуально – альтернативною структурою спостерігається єдність думок (кількість однакових оцінок досягає майже 100 відсотків). Це свідчить про наявність стереотипного сприйняття категорій чоловіків, «чорно-білого» мислення. Таким чином, жінки із континуально-альтернативною статевою рольовою структурою і чоловіків сприймають за альтернативними категоріями, не допускаючи варіативність особистісних рис.

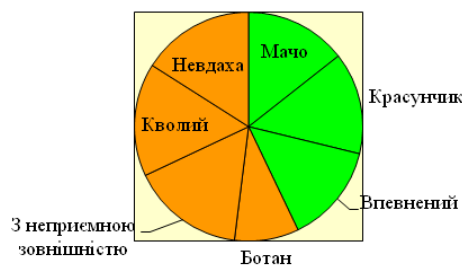

Рис.3 Групи чоловіків у жінок з континуально – ад'юнктивною статевою рольовою структурою.
Примітка: ■ - позитивна оцінка, ■ - негативна оцінка.

Жінки з континуально – ад’юктивною моделлю будуть звертати увагу на зовнішність, поведінку чоловіків та на відповідність тим чи іншим соціальним стереотипам. При виборі шлюбного партнера жінки будуть зосереджувати свою увагу саме на зовнішніх проявах якостей потенційних шлюбних партнерів. Це пов’язано з тим, що жінки з континуально – ад’юктивною моделлю симптомокомплексу маскулітності/фемінітності у цьому віці не прагнуть виходити заміж, у них проявляється негативна оцінка чоловіків, певне суперництво. Як видно, з малюнка для жінок характерне як знецінення чоловіків-партнерів, так і ідеалізація їх на основі зовнішніх характеристик.

Висновки:

1. У жінок з андрогінною моделлю, у яких в співвідношенні показників маскулітності і фемінітності спостерігається відносна незалежність переважає позитивна оцінка більшості виділених ними груп чоловіків. Позитивно оцінюються групи, які відображають різні аспекти чоловічої ролі: «мачо», «красунчик», «ботан», «викликаючий довіру», «впевнений». Негативно оцінюються групи, які характеризують нерішучу поведінку – «невдаха» і «невпевнений». Притаманним є вибір андрогінних чоловіків у якості ідеального партнера, тобто такого який має як фемінітні, так і маскулітні якості.

2. Жінками з континуально – альтернативною моделлю, у яких зв’язок параметрів маскулітності та фемінітності негативний, позитивно оцінюються групи, які характеризують чоловіка як шлюбного партнера з позитивних сторін: «викликаючий довіру», «добрий», «сім’янин», «надійна опора», та відображає позитивні зовнішні характеристики: «красунчик». Негативно оцінюються групи, які характеризують чоловіка як шлюбного партнера з негативних сторін: «гуляка», «злий», і «мачо». Нейтрально оцінюються групи, які не характеризують чоловіка як шлюбного партнера: «ботан». Характерною є перевага вибору чоловіків із вираженими монополярними статоворольовими якостями.

3. У жінок з континуально – ад’юктивною моделлю, у яких спостерігається нерасщеплена єдність мужності і жіночності у структурі переважає негативна оцінка більшості виділених ними груп чоловіків. Негативно оцінюються групи, які не відповідають стереотипним уявленням про мужність: «ботан», «кволий», «з неприємною зовнішністю» і «невдаха». Позитивно оцінюються групи чоловіків, які відповідають стереотипним уявленням про мужність: «красунчик», «мачо», «впевнений». Для них сважливою наявність в партнерові традиційно чоловічих рис.

Література:

1. Смахтіна Н. О. Індивідуально-психологічні особливості жіночої сексуальності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Н. О. Смахтіна; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. - Х., 2011. - 18 с. - укр.
2. Глінка А. І. Психологічні чинники критичних суперечностей між професійно-організаційною і сімейною ролями жінки-керівника : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.03 / А. І. Глінка; Укр. інж.-пед. акад. - Х., 2012. - 19 с. - укр.
3. Андреева Т. В. Психология современной семьи. Монография./Татьяна Владимировна Андреева – СПб.: Речь, 2005. – 436 с.
4. Літвінова В.Я. Особливості психосемантичної структури уявлень про шлюбного партнера у дівчат схильних до міжособистісної залежності. Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / В.Я. Літвінова; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. - Х., 2013. - 199 с. - укр.
5. Головнева И. В. Исследование гендерных стереотипов в управленческой сфере / И. В. Головнева, Ю. Л. Твердохвалова // Теория і практика упр. соц. системами: філос., психологія, педагогіка, соціол.. - 2007. - № 2. - С. 21-28. - Библиогр.: 9 назв. - рус.
6. Кочарян А.С. Личность и половая роль (симптомокомплекс маскулинности/феминности в норме и патологии). – Харьков: Основа, 1996. – 127 с.
7. Вейнингер О. Пол и характер./ Вейнингер О. – М.: «ТЕРРА», 1992. – 480 с.

Literatura

1. Smahtina N. O. Individualno-psihologični osoblivosti zhinochoii seksualnosti : avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.01 / N. O. Smahtina; Hark. nats. un-t im. V.N. Karazina. - H., 2011. - 18 s. - ukr.
2. Glnka A. I. Psihologični chinniki kritičnih superechnostey mizh profesijno-organizatsijnoyu i simejnoyu rolyami zhinki-kerivnika : avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.03 / A. I. Glnka; Ukr. Inzh.-ped. akad. - H., 2012. - 19 s. - ukr.
3. Andreeva T. V. Psihologiya sovremennoy semi. Monografiya./Tatyana Vladimirovna Andreeva – SPb.: Rech, 2005. – 436 s.
4. Litvinova V.Ya. Osoblivosti psihosemantichnoii strukturi uyavlen pro shlyubnogo partnera u divchat shilnih do mizhosobistisnoii zalezhnosti. Dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.01 / V.Ya. Litvinova; Hark. nats. un-t im. V.N. Karazina. - H., 2013. - 199 s. - ukr.
5. Golovneva I. V. Issledovanie gendernyih stereotipov v upravlencheskoy sfere / I. V. Golovneva, Yu. L. Tverдохvalova // Teoriya і praktika upr. sots. sistemami: fillos., psihologiya, pedagogika, sotsiol.. - 2007. - # 2. - S. 21-28. - Bibliogr.: 9 nazv. - rus.
6. Kocharyan A.S. Lichnost і polovaya rol (simptomokompleks maskulinnosti/femininnosti v norme і patologii). – Harkov: Osnova, 1996. – 127 s.
7. Veyninger O. Pol і karakter./ Veyninger O. – М.: «TERRA», 1992. – 480 s.

Надійшла до редакції 11.09.2014